

6. Feministlik inimõiguste kriitika

Feministidest teadlased on kritiseerinud inimõigusi kui Euroopa liberalismi traditsioonist võrsunud doktriini, mille keskmes on autonoomne maskuliinne individ [1](#) ning mis jätab tähelepanuta naise kui muu hulgas lapse sünnitaja ja kasvataja erilise elukogemuse.[2](#) Põlisrahvastele ja Euroopa riikidest erineva päritoluga naistele oluline kollektiivse maaomandi küsimus ei ole samuti hästi sobitunud euroopalikku inimõiguste kultuuri. Kritiseeritud on ka inimõiguste kolmikjaotust esimeseks, teiseks ja kolmandaks põlvkonnaks, mille hulgas prevaleerivad poliitilised ja kodanikuõigused (esimene põlvkond). See tähendab, et nende õiguste rikkumist võetakse tõsisemalt, samas kui majanduslike ja sotsiaalsete õiguste sisu on pigem soovituslik standard.[3](#) Kriitika rajaneb feministlikus õigusteaduses levinud etteheitele, et traditsiooniliselt reguleerib Lääne ühiskondades õigus eelkõige avalikku ruumi, kus tegutsesid rohkem mehed. Erasfäär ja kodune elu, kuhu olid pikaks ajaks suletud naised, kes kogesid seal ka õiguste rikkumist (näiteks lähisuhtevägivald), jäi aga seaduste mõjualast väljapoole.

Poliitilised ja kodanikuõigused lähtuvad valgustusajastu ideest, et inimest on vaja kaitsta suverääni võimu väärkasutuse eest. Valgustusajastu lähenemine ei aita aga lahendada Kolmanda Maailma naiste muresid, mis seisnevad eelkõige sotsiaalsete ja majanduslike õiguste puudulikus tagamises. Paljude naiste inimõiguste rikkumine ei seisne suveräänist lähtuvas ohus nende enesemääramisele ja õigustele, sest vaesust, majanduslikku sõltuvust ja ka piiravaid kultuurinorme arvestades on nad ohustatud eeskätt oma kodus ja kogukonnas.

Eraldi kriitiline koolkond on mustanahalised feministidest õigusteadlased, keda on kirjanduses nimetatud ka *Critical Race Feminism*. Nende analüüs keskendub sellele, et näidata, kuidas rahvusvahelised inimõigused jätvavad sageli mustanahaliste naiste kogetud õigusrikkumised tähelepanuta.[4](#) Mitmed sellised autorid on kritiseerinud oma Ameerika Ühendriikide kolleege selle pärast, et need jätvavad naiste õigustest kirjutades mulje essentsialistliku naise identiteedi olemasolust, mis ei hõlma aga mustanahaliste või töölisklassi naiste häält.[5](#) Feministlikult uurijapositsioonilt kirjutavad mustanahalised õigusteoreetikud on seoses 2020. aasta rassivägivalla vastu väljaastumistega täheldanud, et mustanahaliste naiste vastane vägivald

pälvib vähem tähelepanu kui meeste kogetud ülekohus ning et jätkub mustanahaliste naiste dehumaniseerimine.⁶

Feministidest õigusteadlased on analüüsinud riigisiseste kohtute praktikat õiguste sisustamisel ning leidnud, et see on tüüpiliselt androtsentristlik⁷, mis tekitab küsimuse, kui palju kaitsevad õigusi kehtestavad seadused naisi. Läbi ajaloo on kasutatud ja tänini kasutatakse konfliktides naiste vägistamist kui vastase mõjutamise, survestatmise ja kättemaksu vahendit.⁸ Kuni 1990-ndateni ja rahvusvaheliste kriminaalkohtute tegevuseni ei olnud naistevastane seksuaalvägivald konfliktides rahvusvahelise avaliku õiguse ja inimõiguste distsipliinide vaateväljas, mis näitab, et räigetele inimõiguste rikkumistele – kui need puudutasid naisi – võis aastakümneid läbi sõrmede vaadata.⁹ Rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste muutumine sootundlikumaks ja naiste kogemusi arvestavamaks on olnud pikk protsess, millele on kaasa aidanud paljud kodanikuühendused, aktivistid ja feministlikud õigusteadlased. See areng ei ole lõppenud seni, kuni eksisteerib riike, kus naiste õiguste rikkumised jäävad tähelepanuta.

- ¹Hunt Botting, E. Wollstonecraft, mill and woman's human right. New Haven: Yale University Press 2016.
- ²Grimshaw, P., Holmes, K., Lake, M. Women's Rights and Human Rights International Historical Perspectives. New York: Palgrave 2001. – <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&>
- ³Engle, K. International Human Rights and Feminism: When Discourses Meet. – 13 MICH. J. INT'L L. 517, 1992.
- ⁴Lewis, H. Global Intersections: Critical Race Feminist Human Rights and Inter/national Black Women. – 50 Me. L. Rev. 1998/309.
- ⁵Harris, A. P. Race and Essentialism in Feminist Legal Theory. Feminist legal theory: readings in law and gender. Westview Press 1991.
- ⁶Kupupika, T. Shaping Our Freedom Dreams: Reclaiming Intersectionality through Black Feminist Legal Theory. – 107 Va. L. Rev. Online 2021/27.
- ⁷Charlesworth, H. What are 'women's international human rights'? Human rights of women: National and international perspectives. University of Pennsylvania Press 1994.
- ⁸Roth, J. K., Rittner, C. (toim). Teaching about rape in war and genocide, Palgrave pivot. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan 2016.
- ⁹Engle, K., Miller, Z., Davis, D. M. Anti-Impunity and the Human Rights Agenda. Cambridge: Cambridge University Press 2017. –

[https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=4784082.](https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=4784082)